

Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar
Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola
Iskolavezető: Dr. Buday-Sántha Attila

A konferenciaturizmus fejlesztése a Balaton régióban
Doktori értekezés tézisei

Készítette:
Horváth Zoltán

Témavezető:
Dr. Michalkó Gábor

Pécs: 2011

1. Kutatási előzmények

„Nincs, és valószínűleg soha nem is lesz az a magas fokú kommunikációs technika, amely véget vetne a nemzetközi kongresszusok, a vállalati továbbképzések, a szakmai kiállítások és hasonló, sok száz, vagy sok ezer résztvevőt megmozgató események divatjának”(Gál 2004,8).

Az embereknek az a vágya, hogy találkozzanak egymással azért, hogy gondolataikat kicseréljék, egyidős az emberiséggel. Az ülések részei minden kultúrának és társadalomnak (Allen et al. 2002, Rogers 2003, Getz 2007). Különbözhetnek azonban céljaikban, mint például tréning, ünneplés, vagy éwertékelés. A lényeg azonban az, hogy mindegyik valamilyen összefüggés (Goldblatt – Nelson 2001).

Csak a huszadik századra alakult ki azonban egy olyan iparág, amely ezekre az utakra, és ezekre az eseményekre specializálódik. „A képzés, továbbképzés az egy életen át való tanulás ma már a mindennapi élet része” (Michalkó 1999,115). Az utóbbi években növekvő tudományos érdeklődés mutatkozik a jelenség iránt, de ez még mindig elmarad attól, amit a gazdasági jelentősége indokolna.

A konferenciaturizmus hatásai az egész éven át történő működésben rejlenek, „segítséget nyújt a szezonon kívüli időszakok forgalmának a növelésében, mivel legkeresettebb időszakai a tavaszi és az őszi hónapokra esnek” (Jafari 2000, 111).

Az elmúlt negyed évszázadban jelentős növekedés történt a konferenciaturizmus területén mind nemzetközi, mind hazai szinten egyaránt. A turisztikai szakemberek egyetértenek a jelenség kutatásának fontosságában (Owen 1992, Cooper et al.1993, Davidson 1993, Michalkó 1998, Lawson 2000, Bradly et al. 2002, Ladkin 2002, Mundruczó 2002, Faragó H. 2004, Simonyi 2006, Getz 2007).

Az utóbbi években a gazdasági növekedés lelassulása a konferenciaturizmus területén is éreztette hatását. Az egyesületi kongresszusok, konferenciák száma alig változott, viszont a vállalatok ülések iránti kereslete egyértelmű hanyatlást mutatott, mert csökkentették a konferenciákra, meetingekre előirányzott költségeiket. Ez annak köszönhetően van így, mert a hosszú távú tapasztalatok szerint az egyesületek és a szövetségek a gazdaság válságos időszakaiban nehezebben ingathatóak meg, mint a cégek.

A konferenciaturizmus a magyarországi idegenforgalomnak is fontos szegmense. Budapestre koncentrálódik, mivel hazánkban a főváros a legkiválóbb helyszín a nemzetközi kongresszusok, konferenciák számára. Az utóbbi években azonban számos vidéki település és

az ott található szolgáltatók is fejlesztésekbe fogtak, amelyek célja, hogy odavonzzák a hazai szövetségek, vállalatok tanácskozásait.

A dolgozat elkészítésének célja, a konferenciaturizmus hatásainak, fejlesztési lehetőségeinek a vizsgálata a Balaton régió településein. A Balatonnál az utóbbi években megváltoztak a nyaralási szokások (A Balatoni Turizmus Fejlesztési Konceptiója és Programja 2005). Míg az ezredforduló előtt két-három hétig is itt tartózkodtak a vendégek, addig ma már csak jellemzően egy hétre, vagy csak hosszú hétvégékre jönnek. Emiatt a szálláshelyek, gyakran még a főszezonban is a hét első napjaiban kihasználatlanok. Mivel több, mint 15 éve a turizmus és a vendéglátás területén dolgozom Siófokon, személyesen élem át a turisták számának a visszaesését, a vendégkör átalakulását, a turisztikai szezon hosszának a csökkenését. A konferenciaturizmus fejlesztését elsősorban azért tartom fontosnak a régió településein, mert fizetőképes vendégkört vonz, alkalmas a turisztikai szezon megnyújtására, biztosítja a kereskedelmi szálláshelyek és a vendéglátó egységek egyenletesebb és folyamatosabb leterheltségét, és a környezetet kevésbé károsítja, mint a turizmus más formái.

2. A kutatás célkitűzései és hipotézisei

2.1. A kutatás célkitűzései

A kutatás legfontosabb célkitűzései a következők:

- a Balaton régió konferenciaturizmussal összefüggő keresleti és kínálati tényezőinek a vizsgálata,
- a konferenciaturizmus gazdasági, társadalmi-kulturális és környezeti hatásainak a kutatása a Balaton régióban,
- a Balaton régió településeinek vizsgálata a konferenciaturizmussal kapcsolatos fogadóképesség szempontjából,
- javaslatok megfogalmazása a balatoni konferenciaturizmus további fejlesztésére.

A disszertáció elkészítésének komplex célkitűzése az, hogy bizonyítást nyerjen az a feltevés, hogy a konferenciaturizmus alkalmas a Balaton régió egyik legnagyobb problémája, a szezonális enyhítésére, valamint hozzájárul a fogadó települések gazdasági életének fellendítéséhez, és a társadalmi nehézségek orvoslásához.

2.2. A kutatás hipotézisei

Az alábbi hipotézisek többféle forráson alapulnak: az elméleti szakirodalom feldolgozásán, a más országokban, más régiókban elvégzett hasonló jellegű kutatások eredményein és a Balaton régió turizmusában szerzett személyes tapasztalataimon.

H.1. A balatoni turizmus évtizedek óta érzékelhető problémáját, a szezonalitást, a konferenciaturizmus hatékonyan képes orvosolni, ezért a régió konferenciaturizmusával kapcsolatos ismeretek komplex feltárása segíti a fejlesztési lehetőségek megfogalmazását.

H.2. A balatoni konferenciaturizmusnak számos pozitív gazdasági és társadalmi-kulturális hatása van az érintett települések életére, továbbá kevésbé terheli a környezetet, mint a tó turizmusának más termékei.

H.3. A balatoni konferenciaturizmus fejlesztése nem igényel jelentős volumenű új beruházásokat, a már meglévő helyszínek továbbfejlesztésével, hatékony marketing tevékenységgel, a szolgáltatók együttműködésével a konferenciaturisták száma növelhető.

3. A kutatás módszertana

A kutatás során a trianguláció elve alapján (Babbie 2003) több módszer került alkalmazásra annak érdekében, hogy minél szélesebb körből szerzett információk alapján elemezhessem a konferenciaturizmus jellemzőit Magyarországon és a vizsgálat szűkebb területén, a Balaton régióban. Az értekezés elkészítése során felhasznált kutatások módszertanát szekunder (már meglévő adatbázisok felhasználása) és primer (adatbázisok önálló létrehozása) csoportosításban mutatom be.

Szekunder kutatás

A másodlagos kutatás magában foglalta a konferenciaturizmussal kapcsolatos angol, francia, német és magyar nyelvű szakirodalom feldolgozását, a Balaton régióval és annak regionális

fejlődésével, turizmusával foglalkozó könyvek, statisztikai kiadványok, tanulmányok, turizmus és területfejlesztési stratégiák elemzését.

A szakirodalom elemzése a hazai és a nemzetközi turizmussal, ezen belül a konferenciaturizmussal kapcsolatos könyvek, publikációk alapos feldolgozása mellett, a szélesebb körben vizsgált rokontudományokhoz kötődő források, adott témára vonatkozó szűrését is jelentette. A munkában a PTE Közgazdaságtudományi Kar, az MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, és a Kodolányi János Főiskola könyvtáraiban, valamint a Budapesti Gazdasági Főiskola Idegenforgalmi Szakkönyvtárában található könyveket, folyóiratokat használtam fel. Ezen felül letöltöttem nemzetközi tudományos folyóiratokból az EBSCOhost és a ScienceDirect portálokról számos az interneten elérhető publikációt.

Arra törekedtem, hogy állításaimat a lehető leghitelesebb és legpontosabb adatokkal támasszam alá. A nemzetközi konferenciaturizmus alakulásáról a Turisztikai Világszervezet (World Tourism Organisation), a Kongresszusszervezők Nemzetközi Szövetsége (International Association of Professional Congress Organisers), a Kongresszus és Konferenciaszervezők Nemzetközi Szövetsége (International Congress and Convention Association) és a Nemzetközi Szervezetek Szövetsége (Union of International Associations) honlapjairól gyűjtöttem adatokat.

A magyarországi konferenciaturizmus elemzéséhez a Központi Statisztikai Hivatal, a Magyar Turizmus Zrt., a Magyar Kongresszusi Iroda, a Balaton Fejlesztési Tanács és a Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kht. adatbázisai és kiadványai nyújtották a legnagyobb segítséget. A disszertációban elemzett turizmus és területfejlesztési stratégiákat, fejlesztési koncepciókat is ezeknek a szervezeteknek az oldalairól töltöttem le.

A régió településeire vonatkozóan a helyi adóbevételek alakulásáról a www.kozinfo.hu oldalról gyűjtöttem információkat, az adatok azonban csak 2000-2005-ig álltak itt rendelkezésemre. A régió településein keletkező idegenforgalmi adó nagyságáról a KSH Veszprémi Igazgatóságától kértem információt 2006-2009-ig tartó időszakra. Ezek elemzésével azt mutatom be, hogy a konferenciaturizmusban résztvevő településeken a turizmusból származó adóbevételek nagyobb mértékben járulnak hozzá a települések bevételeihez, mint az abban részt nem vevő településeken.

Primer kutatás

Az elsődleges kutatás keretében két kérdőíves felmérést végeztem el. Az első az ülések helyszínének kiválasztásával kapcsolatosan készült. Ennek oka, hogy egy ülés helyszíne nagyban meghatározhatja az esemény sikerét vagy bukását. A 2008 januárjában készített

kutatás célja a konferenciaszervező irodák véleményének megismerése alapján olyan információk szerzése, amelyek hozzájárulhatnak a turizmusfejlesztés irányának a kialakításához az egyes településeken. Másrészt annak a megállapítása, hogy melyek azok a tényezők, amelyeken a potenciális helyszíneknek változtatni kell a konferenciaturizmus fejlesztése érdekében. Harmadrészt annak megértése, hogy a döntéshozók milyen szempontok alapján döntenek egy település mellett egy konferencia szervezése során.

A kutatás fő hipotézise az volt, hogy annak ellenére, hogy a konferenciaturizmus ma még Budapestre koncentrálódik, a Balaton régió települései is kitűnő helyszínek a konferenciák, meetingek szervezésére, ami a jó megközelíthetőségnek, a színvonalas szállodáknak és a jó minőségű turisztikai szolgáltatásoknak köszönhető.

A Magyar Kongresszusi Iroda által ajánlott (www.hcb.hu), és a www.konferencia.lap.hu internetes oldalon található 100 konferenciaszervező irodának küldtem ki a kérdőívet, (amely egyben a konferenciaszervező irodák teljes számát is jelenti) melyekből 27 érkezett vissza. A kérdőívek kiértékelése után a konferenciahelyszín kiválasztásában szerepet játszó tényezőket vizsgáltam klaszteranalízis segítségével, majd összehasonlítottam a kérdőívek és a klaszteranalízis eredményét.

A második kérdőíves kutatás 2010 januárjában Siófokon történt, ahol egy lakossági felmérést végeztem el a konferenciaturizmus, és a konferenciaturizmussal összefüggő szállodafejlesztések hatásairól. Bár egy üdülőterületen a helyi lakosság ritkábban találkozik a konferenciákon résztvevő vendégekkel, hiszen a konferenciaturizmus izoláltabban zajlik, mint egy nagyvárosban, én mégis lényegesnek tartottam a lakosság megkérdezését, hiszen ők vagy rokonaik dolgoznak a konferenciahelyszíneken, a fogadó helyszínek beszállítóinál, alvállalkozóinál. A turizmusból származó adóbevételekből a helyi önkormányzatok szepítik a városképet, fejlesztik az infrastruktúrát, hozzájárulnak a közintézmények költségvetéséhez. A helyi társadalomban, gazdasági életben tehát lecsapódnak a konferenciaturizmus hatásai. Fontos az is, hogy a lakosságnak jó attitűdje legyen a konferenciavendégekkel szemben, és egyet értsenek a konferenciaturizmus fejlesztésével a régió településein.

A kutatás célja az volt, hogy megvizsgáljam, a lakosság támogatja-e a konferenciaturizmus fejlesztését Siófokon, a konferenciaturizmus zavarja-e a lakosok mindennapi életét, és hogy a konferenciaturizmussal összefüggő szállodafejlesztések milyen hatással vannak a lakosság életminőségére. Azt feltételeztem, hogy a helyi lakosok támogatják a konferenciaturizmus fejlesztését a településen. Azok azonban, akik a turizmus területén dolgoznak, pozitívabban értékelik a konferenciaturizmus fejlesztésének a hatásait, mint akik nem.

A válaszadók a Siófoki Krúdy Gyula Szakközépiskola és Szakiskola (jelenlegi munkahelyem) diákjainak szülei, esti képzésben résztvevő felnőtt diákjai, kollégáim és barátaim voltak. A minta nagysága 200 fő. A város lakosainak száma 23291 fő (<http://foldhivatalok.geod.hu/telepules.php?page=17631>), így ez a mintaszám a lakosság 0,86%-a. A turizmus helyi lakosság általi észleléseinek vizsgálatánál több kutatás is hasonló mintanagyságot használt (pl. Hevessy 2007-ben 203 fő, az összlakosság 0,77%-a, Rátz 1999-ben 202 fő, az összlakosság 0,6%-a).

2009 utolsó negyedében strukturált interjúkat készítettem 30 turisztikai és szállodai szakemberrel, olyanokkal, akik a konferenciaturizmus területén dolgoztak, dolgoznak a régióban. Az interjúk kérdései három csoportra oszthatóak. Egyrészt a konferenciaturizmus keresleti és kínálati jellemzőire, másrészt a konferenciaturizmus hatásainak vizsgálatára, harmadrészt fejlesztési irányainak meghatározására a fogadó településeken. Az interjúkat a fejlesztési javaslatok vizsgálatánál három csoportra osztottam, aszerint, hogy hol készültek, Siófok, Balatonfüred, vagy Keszthely térségében. A hipotézisem az volt, hogy az eltérő térségekben dolgozó szakembereknek a konferenciaturizmus fejlesztését illetően más és más preferenciái vannak.

2010 utolsó negyedében interjúkat készítettem siófoki egyéni vállalkozókkal, helyi vállalkozások tulajdonosaival, munkatársaival, olyanokkal, akikről a szakirodalom áttekintése után azt feltételeztem, hogy a konferenciahelyszínek beszállítói, vagy valamilyen szolgáltatást nyújtanak számukra. 24 interjút sikerült elkészítenem, több vállalkozó elfoglaltságára hivatkozva nem állt rendelkezésemre. A kutatás célja az volt, hogy megvizsgáljam, a konferenciaturisták és az üléseket fogadó szállodák a város mely vállalkozásaival állnak kapcsolatban, valamint hogy a konferenciaturizmus milyen hatásokat gyakorol ezeknek a vállalkozásoknak a működésére. A hipotézisem az volt, hogy a konferenciaturizmusban résztvevő szállodák és azok vendégei a helyi vállalkozások rendszeres ügyfelei, szolgáltatásaik megrendelői, ezáltal a forgalmukat növelik, segítik megélhetésüket.

4. A kutatás legfontosabb eredményei

4.1. A konferenciaturizmus kereslete és kínálata a Balaton régióban

A konferenciaturizmus tökeigényes beruházásokat igénylő ágazat, ennek ellenére piacán a régióban is egyre nagyobb a *kínálat*. A kongresszusokat, a konferenciákat és a meetingeket kongresszusi központokban, szállodákban, panziókban és a Balatoni Hajózási Zrt. hajóin tartják.

Fejlett a régióban a gyógy- és wellness turizmus, két gyógyfürdő, két termálfürdő, egy gyógy-barlang található a térségben. Az aktív turizmus kedvelőit várja a Balaton-felvidéki Nemzeti Park nyolc bemutatóhelye és kilenc tanösvénye, a Balaton Bringakörút 210 kilométere, lovas bázisok, aquaparkok, kalandparkok, egy bob pálya Balatonfüzfőn és egy nemzetközi színvonalú golfpálya Balatonudvariban. A vízi turizmus szerelmeseit három elektromos vízisípálya, egy elektromos jetski kölcsönző, vitorláskikötők, korszerű strandok, valamint évente több mint 1000 rendezvény csábítja a tóhoz.

A balatoni konferenciahelyszínek indoor és outdoor programokat ajánlanak a rendezvényeiken résztvevő vendégeknek, az ülések előtti és utáni szabadidő hasznos és tartalmas eltöltése érdekében. Az indoor programok közül a legjellemzőbbek: borkóstoló a balatoni borvidékek boraiból, esti „sportok” (darts, csocsó, billiárd, bowling), casino (rulett, blackjack, póker), sztárvendég (humorista, énekes, zenekar), hastánc, latin táncos est, valamint a karaoke party.

A kínálatban szereplő outdoor programok: sétahajózás, vitorlázás, vízisíelés, motorcsónakázás, quadozás, sárkányrepülés, hőlégballonozás, repülés helikopterrel vagy vitorlázórepülővel a Balaton felett, golfozás, túrázás Badacsonyan borkóstolással, terepjáró trophy, Sherpa kalandpark, lovaglás, koronglövészet, paintball, bobozás a Balatoni bob pályán, gokartozás, motorcsónakázás, tandemugrás, Ferrari teszttvezetés, színházlátogatás.

Összességében megállapítható, hogy a konferenciahelyszínek által kínált programok nagyrészt szórakoztató jellegűek, céljuk a kikapcsolódás és a rendezvények emlékezetessé tétele. Kevés kulturális programot találunk köztük. Ha a vendégek a Balaton látnivalóira, hagyományaira, kultúrájára is kíváncsiak, akkor ezt a rendezvények keretein belül nem, csak önállóan tudják megismerni, ha meghosszabbítják a tartózkodást néhány nappal.

A konferenciaturizmus iránti *keresletet* azok a cégek, szövetségek, szervezetek jelentik, akik a Balaton régióban tartják rendezvényeiket. Ezekről információt az egyes konferenciahelyszínektől lehet beszerezni, viszont nem mindegyik kezeli ezt nyilvános információként. A szállodák honlapjain található referenciaanyagokból megállapítható, hogy a régióban elsősorban multinacionális cégek hazai leányvállalatai, nagy magyarországi vállalatok, biztosítótársaságok, bankok, belföldi egyesületek és szövetségek tartanak rendezvényeket. A nagy nemzetközi részvételű szövetségi ülések tehát a tónál nem jellemzőek (mind a siófoki, mind a balatonfüredi konferenciáknak is csak 1,1%-a volt nemzetközi 2009-ben).

A keresletet a régióban található konferenciabehozók generálhatják. Ők olyan nagyobb vállalatok, szövetségek, akiknek itt van a székhelye vagy a telephelye. Vizsgáltam Somogy,

Veszprém és Zala megye legnagyobb éves bevétellel rendelkező vállalkozásait, szövetségeit, egyesületeit. Az itt található cégek elsősorban a gépgyártásban, a vegyiparban, az élelmiszeriparban, az építőiparban, valamint a fuvarozás, a turizmus és a kereskedelem területén tevékenykednek. Szövetségek, egyesületek is nagy létszámban vannak jelen mindhárom megyében. Csak Somogy megyében több mint 2700 civil szervezet működik. A rendszerváltás hozta magával a régió civil társadalmának a megerősödését, mivel nem lehet összefogás és párbeszéd működő érdekképviseleti rendszer és erős civil társadalom nélkül.

A helyi cégek, szövetségek és egyesületek közül azonban csak néhány szerepel a konferenciahelyszínek referenciaanyagaiban, ami azt jelenti, hogy a konferenciák, meetingek iránti megrendelések jelentős része a régió kívülről érkezik, elsősorban a budapesti székhellyel rendelkező cégektől, bankoktól, biztosítótársaságoktól.

2009-ben *szállodai és turisztikai szakemberekkel* készítettem interjúkat, amelyek témája a balatoni konferenciaturizmus iránt megnyilvánuló kereslet volt. Ezek alapján megállapítható, hogy az utóbbi években folyamatosan nőtt a konferenciavendégek száma a kutatásban résztvevő szálláshelyeken. A 2008 őszen kezdődő pénzügyi és gazdasági válság azonban visszavetette a keresletet a régióban is, több cég lemondta vagy elhalasztotta rendezvényeit.

A kutatásban résztvevő helyszíneken a konferenciavendégek aránya 2008-ban 10 és 80% között volt, a legnagyobb a balatonvilágosi Hotel Frida Family***-ben (80%) és a siófoki Hotel Residence****-ben (65%). Az ülések típusai közül a régióban a meetingek aránya a legnagyobb az interjúk alapján, a nyilatkozó helyszíneken 50 és 100% közti, a kis létszámú, általában céges rendezvények a legjellemzőbbek. Ezek közül a leggyakoribbak a partnertalálkozók, a csapatépítő tréningek, a termékbemutatók, és a szakmai továbbképzések szervezése. A meetingeket a konferenciák részaránya követi, amelyek szervezésére csak a nagyobb szállodák alkalmasak. Kongresszusokat a kutatásban résztvevő szálláshelyek közül egyedül a siófoki Hotel Azúr**** tud fogadni, amely évente 2-3 ilyen nagyrendezvényt bonyolít le.

Az interjúk alapján a tanácskozások jellemző időtartama 2-2,5 nap, tehát a résztvevők 1 vagy 2 éjszakát alszanak a rendezvény helyszínén, ezért kirándulásokra általában nem jut idő. Sajnos gyakori, hogy a vendégek a rendezvény végét meg sem várják, és már hazautaznak. A témák 2008-ban elsősorban az egészségüggyel, az informatikával, a turizmussal és a válságkezeléssel voltak kapcsolatosak.

A konferenciaturisták a meglátogatott balatoni helyszíneken a nyilatkozó szakemberek szerint napi 10.000 és 23.000 Ft közt költenek, ami természetesen több mindentől függ. Így

például a megrendelő anyagi helyzetétől, a konferenciacsomag tartalmától, a helyszín színvonalától, az időponttól, a rendezvény presztízs jellegétől. A rendezvények rövidege miatt a vendégek ritkán fizetnek be fakultatív programokra, vagy elő-utókongresszusi túrákra. Elsősorban a szállodák wellness és sport szolgáltatásait veszik igénybe. Ennek ellenére a hajókirándulások, a vitorlázás, a bor és pálinkakóstolás kedvelt programok maradtak továbbra is.

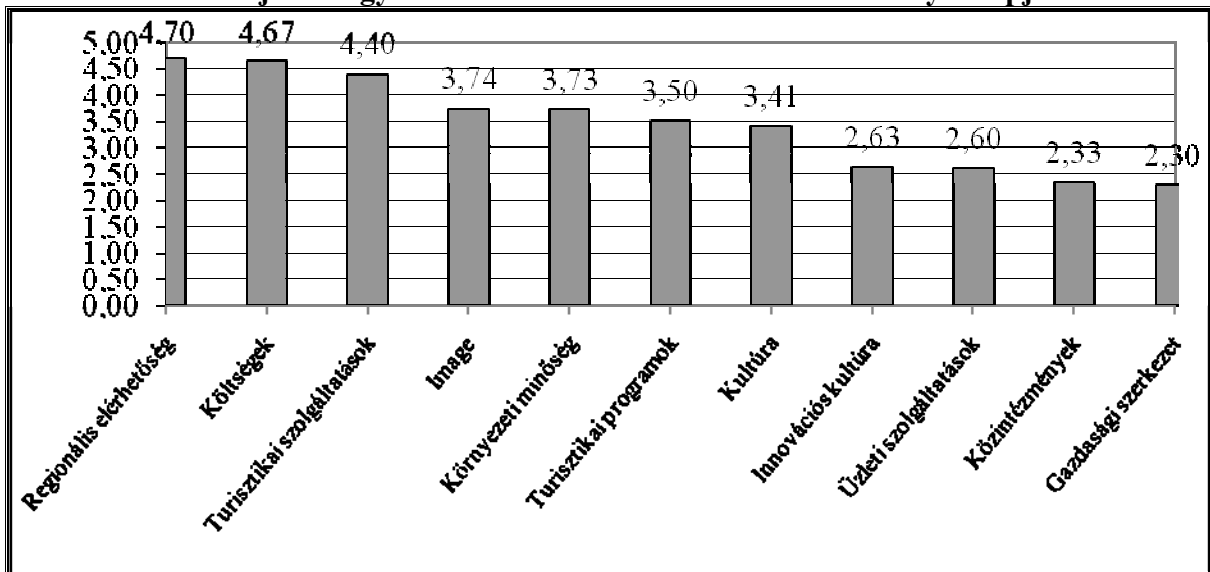
A kutatásban résztvevő helyszíneken legnagyobb az igény a márciusi és az áprilisi, illetve a szeptemberi és az októberi hónapokban tartandó rendezvények iránt. A szakemberek szerint a nagy befogadóképességű szállodák mellett a csak kisebb szekciótermekkel rendelkező panziókat is keresik, bár itt többnyire egynapos tréningeket tartanak. A régióban, 2008-ban 11,33% volt a konferenciavendégek aránya az összes vendéghez képest (KSH Veszprémi Igazgatósága 2009), amely arány a megkérdezettek szerint a szálláshelyek fejlesztésével, megfelelő marketinggel, kongresszusi irodák létrehozásával javítható lenne.

Az általam megkérdezett szakemberek a konferenciatermek és a szekciótermek megfelelő számát és arányát, a különleges igények iránti rugalmasságot, a jó minőségű vendéglátó ipari szolgáltatásokat, a kedvező és értékarányos árakat, a jó konferenciatechnikát, a természetes megvilágítást, a színvonalas wellness és fitness szolgáltatásokat, elegendő parkolóhely meglétét, a professzionális kiegészítő és csapatépítő rendezvényeket, és a jó személyes kapcsolatokat említették, amelyek egy balatoni konferenciahelyszín kiválasztása során a legfontosabb tényezők.

Szerettem volna a közvetítők véleményét megtudni arról, hogy a konferenciahelyszínek iránti keresletet milyen tényezők befolyásolják a Balaton régióban, ezért küldtem ki kérdőívet a hazai *konferenciaszervező irodáknak*. Az irodák véleményét tükrözve a helyszínek kiválasztásában szerepet játszó tényezők fontossági sorrendjét mutatja a 1. ábra a kapott pontszámok alapján (az egyes tényezőket 1-5-ig lehetett pontozni).

A konferenciaszervező irodák a konferencia helyszínének a kiválasztása során a legfontosabbnak a település megközelíthetőségét, regionális elérhetőségét (1), valamint a konferencia költségeinek nagyságát (8) tartják. Ezeket a turisztikai szolgáltatások (4) és a város image (11) követik. A rangsor közepére a helyszín környezeti minősége (7), a turisztikai, szabadidős programok (5), és a kulturális programok (6) kerültek. A válaszadók kevésbé fontosnak értékelték a település innovációs kultúráját (10), az üzleti szolgáltatásainak színvonalát (3), a közintézményekkel való ellátottságát (2), és a gazdasági szerkezetét (9).

1. ábra: A konferenciahelyszín kiválasztásában szerepet játszó tényezők fontossági sorrendje a magyar konferenciaszervező irodák véleménye alapján

Forrás: Kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés

A tényezőket klaszteranalízis segítségével is vizsgáltam. A klaszteranalízist az SPSS programmal végeztem. Az 1. számú táblázatban az elemek kapcsolódása látható. A vizsgálat a konferenciahelyszín kiválasztásában szerepet játszó tényezőket öt csoportba (klaszterbe) sorolta, amelyek az adott változók szempontjából szignifikánsan különböznek egymástól. Az első lépésben a regionális elérhetőség és a költség "egyesül", ők alkotnak egy halmazt, és minden más külön marad. Végül a következő klaszterek alakultak ki a változók között:

1. Regionális elérhetőség, költségek, turisztikai szolgáltatások,
2. Image - önálló maradt,
3. Környezeti minőség, kultúra, turisztikai programok,
4. Közintézmények, üzleti szolgáltatások, gazdasági szerkezet,
5. Innovációs kultúra.

Ha azt vizsgáljuk, hogy mely tényezők a legfontosabbak, azt mondhatjuk, hogy azok, melyek "hamarabb egyesülnek", közelebb vannak egymáshoz. Ez alapján úgy tűnik, hogy a konferenciahelyszín kiválasztásában a legfontosabb az elérhetőség és a költség, illetve a kulturális programok és a turisztikai szolgáltatások a klaszteranalízis alapján.

A tényezők klaszteranalízis segítségével történő vizsgálata során tehát hasonló eredményt kaptam, mint a konferenciaszervező irodák által visszaküldött kérdőívek elemzése alapján.

1. táblázat: A klaszteranalízis eredményeként kialakuló agglomerációs táblázat

Sza- kasz	Klaszterek egyesülése		Együtthatók	Bővülés újabb elemmel		Következő szakasz
	Klaszter 1	Klaszter 2	Klaszter 1	Klaszter 2	Klaszter 1	Klaszter 2
1	1	8	8,0	0	0	6
2	5	6	24,0	0	0	4
3	2	3	25,0	0	0	5
4	5	7	32,0	2	0	8
5	2	9	37,5	3	0	9
6	1	4	43,0	1	0	7
7	1	11	56,7	6	0	8
8	1	5	58,0	7	4	10
9	2	10	61,3	5	0	10
10	1	2	136,0	8	9	0

Forrás: Saját szerkesztés

4.2. A konferenciaturizmus hatásai a Balaton régióban

A szakirodalom szerint a turizmus hatásait három fő kategóriába lehet sorolni: gazdasági, társadalmi-kulturális és fizikai-környezeti hatások.

A gazdasági hatások közül elsőként a *jövedelemhatást* vizsgáltam. A konferenciaturisták költése során a vállalkozások (szállásadók, vendéglátó-ipari egységek, kisboltok, stb.) bevételhez jutnak, amiből egyrészt árukat, szolgáltatásokat vásárolnak, másrészt kifizetik a saját és a munkavállalók béreit és járulékait. A beszállítóik és a beszállítók beszállítói ugyanúgy árukat és szolgáltatásokat vásárolnak, valamint kifizetik a foglalkoztatottak béreit és járulékait. Minden vállalkozás az önkormányzathoz és az állami szervekhez is befizeti az adókat.

A konferenciaturizmus helyi gazdasági hatásait Siófokon vizsgáltam. A siófoki cégek munkatársaival és az egyéni vállalkozókkal készített interjúk alapján megállapítható, hogy a konferenciaturizmus fejlődése a városban nem minden vállalkozásra van egyforma hatással. A rendezvények elsősorban az élelmiszereket és az italokat beszállító nagykereskedések forgalmát növelik, bár több szálloda közvetlen kapcsolatban áll a söröket és az üdítőitalokat előállító cégek helyi képviselőivel (pl. Dreher, Coca Cola, Sió Eckes), ezért közvetlenül tőlük rendelnek. A környékbeli zöldségesekkel a vállalkozások ritkán állnak kapcsolatban, a pékárut viszont helyi vállalkozások viszik a szállodákba. A konferenciák és a meetingek egyik kedvelt esti programja a borkóstolók tartása, ami növeli a helyi és környékbeli borászatok (pl. Szt. Kristóf Pincészet, Illés Pincészet, Konyári Pincészet) forgalmát. A

konferenciákra gyakran hívnak fényképészeket, a vendégek gyorsnyomda szolgáltatásait viszont ritkán veszik igénybe, esetleg ha a névjegykártyájukat kell pótolni. A városban tartott tanácskozások hatására nő a taxis vállalkozók bevétele is, mivel nem mindenki érkezik személyautóval a rendezvényekre, ezért őket a vasútállomásra, vagy a buszpályaudvarra el kell vinni a szállodákhoz. A konferenciák vendégei növelik a szállodák közelében és a belvárosban található éttermek és kávéházak forgalmát, hiszen a résztvevők az ülések után szívesen kimozdulnak a szálloda területéről. A konferenciaturisták számának emelkedése viszont nincs hatással a város egészségcentrumainak, fitness termeinek, szépségápolási szolgáltatásokat nyújtó vállalkozásainak a jövedelmére, mert a szállodák ezeket az igényeket ki tudják saját maguk is elégíteni.

A konferenciaturizmus a kormányzati és az önkormányzati bevételekre is jelentős hatással van. A turizmus a fogadókörök önkormányzatainak bevételeire közvetlenül a turisztikai létesítmények által befizetett adókkal hat. Ezek a helyi iparüzési adó és a vendégéjszakák száma alapján képződő idegenforgalmi adó. Közvetett hatásnak tekinthető az önkormányzatok helyi adóbevételeinek alakulása és a kapott állami támogatás.

Az idegenforgalmi adóbevételek mutatja a turizmus jelentőségét a településen, magas aránya pedig a turisztikai infrastruktúra fejlettségére utal. Az adatokból megállapítható, hogy a régió településein a vizsgált négy év alatt az idegenforgalmi adó nagysága 16%-kal nőtt. A régióban azon a 14 településen azonban, ahol a Magyar Kongresszusi Iroda által ajánlott konferenciahelyszínek találhatóak, a növekedés átlagosan 17,4%-os volt. A legnagyobb növekedés Alsópáhokon (411%), Siófokon (67,8%) és Balatonfüreden (39,9%) figyelhető meg a vizsgált négy év alatt (2. táblázat).

A statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a Balaton régióban a konferenciaturizmus nagy valószínűséggel hozzájárult ahhoz, hogy az azt fogadó településeken az idegenforgalmi adó nagysága átlagosan nagyobb mértékben nőtt a vizsgált négy év alatt, mint a régió egyéb településein.

A konferenciaturizmus *foglalkoztatásra gyakorolt hatásának* a Balaton régióban igen nagy a jelentősége. A konferenciaturizmus a munkahelyteremtésben azért játszik fontos szerepet, mivel munkaerő-intenzívnek tekinthető ágazat, személyes kapcsolatokra alapozott szolgáltatásokat igényel.

A régió kereskedelmi szálláshelyeinek létszámadatait településenként vizsgáltam 2001 és 2009 júliusában. Megállapítható, hogy a kereskedelmi szálláshelyeken foglalkoztatottak száma a vizsgált időszakban 11,8%-al csökkent. Ez a régióban eltöltött vendégéjszakák

csökkenésével magyarázható, amely a 9 év alatt 20,4%-os volt (2001-ben a vendégéjszakák száma a régióban 5014272 volt, ez 2009-re 4164978 vendégéjszakára csökkent).

2. táblázat: A kereskedelmi szálláshelyek által beszedett IFA nagysága a Magyar Kongresszusi Iroda által ajánlott konferenciahelyszínek településein a Balaton régióban, 2006-ban és 2009-ben

Település	IFA (E Ft)	
	2006	2009
Balatonfüred	93189	130358
Balatonvilágos	20118	9462
Balatonkenese	10190	12546
Balatonalmádi	22321	22400
Tihany	34355	31178
Hévíz	219235	227865
Keszthely	34107	28249
Zalakaros	78139	99842
Balatonmáriafürdő	2796	2365
Tapolca	18737	3592
Alsópáhok	18194	25533
Alsóörs	2842	14544
Balatonfenyves	1744	2026
Siófok	84909	142514
Összesen	640876	752477

Forrás: KSH Veszprémi Igazgatósága alapján saját szerkesztés

Néhány településen ennek ellenére nőtt a kereskedelmi szálláshelyeken foglalkoztatottak létszáma, így például Alsóörsön, Alsópáhokon, Balatonalmádiban, Balatonfenyvesen, Balatonkenesén, Balatonszemesen, Zalakaroson, Tapolcán. Ezeken a településeken 2001 után szállodafejlesztések történtek, amelyek lehetővé tették, hogy a szállodák egész évben nyitva tartsanak. Mivel ezek általában magas színvonalú szálláshelyek, ennek köszönhetően a foglalkoztatottak létszámát bővíteni tudták. Ez a konferenciaturizmusba történő bekapcsolódásnak is köszönhető, hiszen az ezeken a településeken található szálláshelyek fontos szerepet töltenek be a balatoni konferenciaturizmus fejlődésében.

A régióban a kereskedelmi szálláshelyeken a foglalkoztatottak létszáma legnagyobb mértékben a csak az üdülőturizmusra építő településeken csökkent. Siófokon és Balatonfüreden a konferenciaturisztikai beruházások még nem tudták ellensúlyozni a szabadidős turisták számának a visszaesését, ezért a szállodafejlesztések ellenére nem tudott növekedni a foglalkoztatottak létszáma.

A konferenciaturizmus *beruházásokra gyakorolt hatása* úgy jelentkezik a Balaton régióban, hogy az új, vagy átépített három-, négy- és ötcsillagos szállodák mindegyike alkalmas konferenciák és meetingek fogadására. Tehát a színvonalas szállodák ma már a szabadidős turizmus mellett az üzleti turizmusra is építenek. A Balatonnál a legjelentősebb turisztikai beruházásokat a 2000-ben alakult SCD Csoport tervezi. Stratégiai céljuk, hogy a térség a külföldi és a magyar turisták számára is elérhető árszínvonalú, ugyanakkor magas minőségű szálláshely-kínálattal és színvonalas szolgáltatásokkal rendelkező desztinációvá váljon (SCD 2007).

Az interjúkban résztvevő szállodai és a turisztikai szakemberek az önkormányzati és a lakossági bevételek növekedését, az egész éves foglalkoztatást, az egy főre jutó nagyobb költést, a helyi vállalkozások, szolgáltatók bevétel növekedését, a kapcsolódó turisztikai programok eladhatóságát tartják a konferenciaturizmus legfontosabb gazdasági hatásainak a Balatonnál. Lényeges azonban még az, hogy a szakmai rendezvényeken résztvevő vendégek, ha meg voltak elégedve a szálloda és a település szolgáltatásaival, gyakran visszatérnek ide családjukkal, barátaikkal a szabadságuk ideje alatt.

A turizmus *társadalmi-kulturális* hatásait két nagy csoportba lehet osztani aszerint, hogy milyen kiváltó erő áll mögöttük: a turizmus szektor fejlődése, vagy a turista-házigazda kapcsolat.

Elsőként a *konferenciaturizmus fejlődésének következményeként* kialakult hatásokat vizsgáltam. A konferenciaturizmus egyik legjelentősebb társadalmi hatása a Balaton régióban a foglalkoztatottság megváltoztatása. A konferenciaszállodák működése a régióban nem csak növeli, hanem szélesíti is a munkahelykínálatot, korábban nem lévő munkahelyek jelenhetnek meg (pl.: tolmács, technikus, teremrendező, rendezvényszervező) a településeken. Ezek a szállodák egész évben üzemelnek, működésük tehát hozzájárul a Balaton régióban a szezonális foglalkoztatás csökkentéséhez.

A kongresszusok, konferenciák, meetingek jellegükből adódóan nagy arányban nyújtanak fiatalok és nők számára munkalehetőséget (pl.: hostessek, tolmácsok, idegenvezetők, rendezvényszervezők, pultosok), tehát növelik ezeknek az embereknek a gazdasági függetlenségét, társadalmi mobilitását. Segítik a társadalmi integrációjukat a szakképzéssel, az átképzéssel, a szakmai fejlődés ösztönzésével. A konferenciaszállodák hozzájárulnak a háttértelepüléseken dolgozók foglalkoztatásához is, például olyan nők, akik korábban a mezőgazdaságban dolgoztak, munkát kaphatnak itt főzőasszonyként, kézilányként, szobaasszonyként.

Bővül a konferenciaturizmus fejlődése következtében a lakosság számára is rendelkezésre álló szolgáltatások köre, illetve a turisták pótlólagos kereslete segíti olyan szolgáltatások fennmaradását (például: fazekasság, néptánc, cigányzene, lovaglás), amelyek csak a helyi lakosság számára nem lennének életképesek. Szélesedik a sport, a szórakozási, a vendéglátó létesítmények, és a kulturális programok köre is, ami szintén javítja a helyi lakosság életkörülményeit.

A konferenciaturisták és a helyi lakosok között létrejövő kapcsolatoknak is számos hatása van mindkét fél számára. A régióban a konferenciaturisták a nagy létszámú rendezvények szervezése során, vagy magas beosztású, rangú vendégek érkezése esetén, jelenlétükkel megzavarhatják a helyi lakosság mindennapi életét. A külföldi delegációk vagy a magas beosztású politikusok érkezése, melyek során utakat zárnak le, közlekedési problémákhoz vezethet, a kísérő autók szirénája zavarhatja a helyi lakosok pihenését.

A konferenciaturista-házigazda kapcsolat egyik legjelentősebb következménye a demonstrációs hatás kialakulása, amely a helyi értékek, szokások, normák megváltozását eredményezheti. Mivel a konferenciaturisták jól öltözöttek, márkás autókkal érkeznek, és jóval többet költenek, mint a helyiek, ezért irigylésre méltónak tűnnek. Általában a fiatalokra jellemző a turisták viselkedésének az átvétele. A vendégekkel való kapcsolaton keresztül a helyi lakosok átveszik az idegen életstílus bizonyos elemeit, például az öltözködési stílust, szórakozási formákat, sportolási szokásokat.

A rendezvények szervezése és lebonyolítása során a szakmai hozzáértés is elengedhetetlen, ezért a turizmussal kapcsolatos szakmák oktatása is felértékelődött. A Balaton régióban a keszthelyi és a veszprémi egyetemeken, valamint a Kodolányi János Főiskola siófoki intézetében folyik felsőfokú turisztikai szakemberképzés, mely intézményeknek hagyományosan jó a kapcsolatuk a helyi szállodákkal, éttermekkel, ahol a diákok a kötelező gyakorlati időt töltik.

A konferenciaturizmus társadalmi-kulturális hatásai közül a kutatásban résztvevő *szállodai és turisztikai szakemberek* szerint a leglényegesebbek a munkahelyek számának növekedése, valamint a munkahelykínálat szélesítése. Ezek a szállodák egész évben üzemelnek, működésük tehát hozzájárul a Balaton régióban a szezonális foglalkoztatás csökkentéséhez, a korábban más területen dolgozók átképzéséhez. A szakemberek kiemelték a személyes találkozás fontosságát, a szakmai kapcsolatok kiépítését a vendégek és a rendező szervezet közt, az új szakmai és tudományos ismeretek szerzését, az egyes nemzetek, tájegységek kultúráinak megismerését, a települési image javulását, a nyelvtanulás és az oktatás szakmai színvonalának az emelkedését.

A konferenciaturizmusnak a *környezetre gyakorolt hatásai* a Balaton régióban nem jelentősek, a turizmusnak ez a terméke alapvetően környezetbarátnak tekinthető. Nem terheli túl a környezetet, mivel a jellemző időszaka a tavaszi és az őszi hónapokra esik, amikor még/már kevés üdülővendég van a térségben. Pozitív hatása, hogy ösztönzi az önkormányzatokat a települések környezeti minőségének, városképének a folyamatos fejlesztésére, egyrészt, mert a nagyobb konferenciákról a média is tudósít, és ilyenkor néhány felvétel magáról a településről is készül, másrészt, mert ezeken a rendezvényeken ismert személyiségek vesznek részt, akiknek a véleményformáló ereje nagy.

Egyetlen egy területen okoznak környezeti és közlekedési problémákat a konferenciaturisták a régió településein, ez pedig a személyautókkal történő parkolás. Gyakori, hogy a rendezvényt szervező helyszín parkolójában nem fér el az összes vendég autója, ilyenkor az út menti fák közt, a járdán, vagy az út szélén parkolnak, ezzel közlekedési problémát, zöldterületi károkat okoznak.

A környezettudatos viselkedés már a Balatoni konferenciahelyszínek számára is egyre fontosabb, a régió több szállodája is tagja már környezeti minősítő rendszereknek (a Ramada Hotel & Resort Lake Balaton**** Balatonalmádiban, a Kolping Hotel Spa & Resort**** Alsópáhokon, és a Hunguest Hotel Pelion**** Tapolcán). A belépés a külföldi megrendelések vonzása érdekében fontos lenne minden szálloda számára, hiszen a nemzetközi konferenciák, kongresszusok megszerzésének ez ma már nélkülözhetetlen feltétele.

Külön vizsgáltam a konferenciaturizmus, és a konferenciaturizmussal összefüggő szállodafejlesztések hatásait Siófokon *a lakosság megítélése* alapján. „A turizmus főszereplője a lakosság, nélküle mindez nem hozható létre és semmit nem ér, ha az egésznek haszonélvezője nem ő maga” (Lengyel 1995, 51). A helyi lakosság humán erőforrás szempontjából jóval több, mint pusztán az üres, vagy újonnan létrejövő álláshelyek betöltésének egyik forrása. Azt a társadalmi közeget alkotja, amely tulajdonságainál, jellegzetességeinél fogva jelentős mértékben kihat egy-egy fejlesztési projekt sikerére. A helyi lakosok munkahelyük révén, magánszolgáltatóként, vagy az utca embereként kerülhetnek kapcsolatba a konferenciákra, meetingekre érkező turistákkal. A vendégek helyzetüktől függően más-más módon lehetnek hatással a helyi lakosok életére, vagyis hozzáállásukban, attitűdjeikben eltérő tényezők lehetnek kritikusak.

A helyi lakosság megkérdezése során a vizsgálatba vont lakosoknak 25 tényezővel kapcsolatosan arról kellett nyilatkozniuk, hogy a konferenciaturizmus és az ezzel összefüggő szállodafejlesztések milyen módon gyakorolnak hatást ezekre Siófokon. A tényezők

fontosságát egy 5 fokú skálán értékelhették a megkérdezettek, aminek az értékei (5) jelentősen javítja, (4) némileg javítja, (3) nem befolyásolja, (2) némileg rontja, (1) jelentősen rontja. Az általam használt skála ordinális, tehát nagyság szerinti sorrendet jelenít meg valamely ismérvre nézve.

A helyi lakosság válaszaiból kitűnik, hogy érzékelik a konferenciaturizmus pozitív és negatív hatásait egyaránt. A táblázatban szereplő jelek (+, -, 0) azt mutatják, hogy a kapott átlagérték alapján milyen irányúnak tekinthető a vizsgált tényezőre gyakorolt hatás.

Az átlagértékeket vizsgálva megállapítható, hogy a legpozitívabbnak a megkérdezettek a konferenciaturizmus fejlesztésének a turizmussal kapcsolatos szakmák oktatására (4,13), a nyelvtudás javulására (4,08), a munkalehetőségek növekedésére (3,90), és a város adóbevételeinek alakulására (3,88) gyakorolt hatásait észlelték.

Több tényező esetében is úgy vélekedtek a megkérdezettek, hogy a konferenciaturizmus nincs hatással annak alakulására (az átlag 3 körül alakult, és sokan jelölték hasonlóan a válaszukban). Ilyenek a kulturális szolgáltatások, a sportolási lehetőségek, a vásárlási lehetőségek, az udvariasság és jó modor.

A helyi lakosok a konferenciaturizmus fejlesztésének legnegatívabb hatásaként az áruk és szolgáltatások árának az emelkedését (2,95), a közlekedési viszonyok romlását (2,96) és a zsúfoltság növekedését (3,24) említették.

4.3. A konferenciaturizmus fejlesztésére vonatkozó javaslatok a Balaton régióban

A Balaton régió konferenciaturizmusának fejlesztésére irányuló kutatásaimat három részre osztottam. Először az országos, a regionális és a balatoni turizmus és területfejlesztési dokumentumokat vizsgáltam, majd áttekintettem azt, hogy Európa konferenciaturizmus terén jól működő tó desztinációitól milyen fejlesztéseket lehetne átvenni, végül pedig a régióban dolgozó szállodai és turisztikai szakemberek véleményét kértem ki a témával kapcsolatosan.

Megállapítható, hogy mind a négy az egész országra kiterjedő általam vizsgált fejlesztési dokumentum szükségesnek tartja a hivatásturizmus, és ezen belül a konferenciaturizmus fejlesztését a Balaton régióban. A fejlesztések fő célja a turisztikai kínálat diverzifikálásával, a térség adottságainak szélesebb körű hasznosításával, komplex turisztikai, szolgáltató, szórakoztató központok kialakításával (ahol konferenciák, meetingek is szervezhetők) a szezonális csökkenés csökkentése, valamint egy stabil intézményrendszer létrehozásával a balatoni turizmus versenyképességének a javítása. Javasolják, hogy a

turizmus szereplői közti partnerség kialakításával kongresszusi irodákat kell létrehozni a nagyobb városokban, amelyek képviselik a kongresszusi desztinációkat.

A Balatont övező 3 tervezési-statisztikai régió fejlesztési dokumentumai közül csak a Dél-Dunántúli Régió Turizmus Fejlesztési Programja emeli ki a konferenciaturizmus fejlesztésének szükségességét, viszont elsősorban Kaposváron és Pécsen, tehát nem a Balatonnál.

A balatoni fejlesztési dokumentumok fontosnak tartják a konferenciaturizmus fejlesztését a Balaton régióban. A legfontosabb feladatok a meglévő 3 és 4 csillagos szállodák korszerűsítése, a turisztikai szolgáltatások minőségi fejlesztése, új 4 és 5 csillagos szállodák építése, komplex turisztikai, szolgáltató, szórakoztató központok kialakítása (ahol konferenciák, meetingek is szervezhetők), valamint kongresszusi irodák nyitása.

Ezt követően Európában azokat a tó desztinációkat vizsgáltam, amelyek nagy hagyományokkal rendelkeznek a konferenciaturizmus fogadása terén, és sokszínű programkínálattal várják a vendégeket. A konferenciaturizmus magas színvonalú működése a Genfi-tónál, a Luganói-tónál, a Boden-tónál, és a Wörthi-tónál jellemző. Vizsgáltam a kongresszusi irodák tevékenységét, a konferenciaturizmusban résztvevő szolgáltatókat, a résztvevők számára nyújtott keretprogramokat, a települések megközelíthetőségét abból a célból, hogy mi az, ami átvehető a balatoni konferenciaturizmus fejlesztése érdekében.

Ahhoz, hogy a balatoni konferenciaturizmus tovább fejlődhessen, az általam vizsgált négy tóhoz hasonlóan, saját kongresszusi irodára, irodákra van szükség. Feladatuk többek közt a piac keresleti és kínálati viszonyainak a feltérképezése, a vonatkozó adatok és információk gyűjtése, a hazai szövetségek, tudományos kutatók informálása, a konferenciaturizmus szereplőinek az összefogása lenne. Egy kongresszusi iroda nyitása legelőször Siófokon szükséges, mint a konferenciaturizmus Budapest utáni második legkeresettebb helyszínén, a későbbiek során pedig egy Balatonfüreden, és egy Hévíz-Keszthely térségében. A kongresszusi irodák működését a helyi turisztikai desztinációs menedzsment szervezetek tevékenységébe kell integrálni.

Rendezvényszervező irodák nyitására is szükség van néhány balatoni településen az általam vizsgált tavakhoz hasonlóan, amelyek specializálódhatnak például a nagyvállalatok rendezvényeire, a kisebb létszámú továbbképzésekre, céges meetingekre, a keretprogramok szervezésére, egyedi, különleges igények kielégítésére, vagy az outdoor tréningekre. Jelenleg egy ilyen iroda működik a térségben, Veszprémben, a Balaton-Konferencia Kft. foglalkozik konferenciák, tréningek, csapatépítő programok szervezésével, kiegészítő szolgáltatások nyújtásával (pl.: hostess, dekoráció, idegenvezetés, tolmács, DJ, sztárvendég, stb.)

Egyedülálló Európában a Boden-tónál működő BodenseeMeeting hálózat. Az ünnepi játékok helyszíneiről, a kongresszusi központokról, a kastélyokról, a függővasutakról, a világörökség részeiről, a konferenciaszállodákról és minden programról egy kézből megszerezhető az összes információ. A BodenseeMeeting tagjai foglalkoznak professzionális tanácsadással a tervezés fázisában, információnyújtással az üléselési, és incentive lehetőségeiről, rendezvények teljes körű lebonyolításával és keretrendezvények szervezésével. A Balaton körül is létre kellene hozni egy hasonló hálózatot, amelynek a konferenciaturizmusban résztvevő települések szolgáltatói lennének a tagjai (ha a 2010-es állapotot nézzük 14 település). A hálózat neve lehetne nálunk BalatonMeeting.

Ki kellene alakítani a Balaton konferenciahelyszíneire vonatkozóan is egy internetes Esemény Menedzsment Rendszert (Online Management System) Lausanne-i (Genfi-tó) mintára, amely megteremti a hatékony együttműködést a kongresszusi iroda, valamint az ülések megrendelői és résztvevői közt. Segítségével a jelentkezés, a szállásfoglalás, valamint az elszámolások is könnyen elintézhetőek. Előnye az ülés megrendelője számára, hogy a rendezvényekkel kapcsolatos minden információ megtalálható itt (program, termék, keretprogramok, fizetés módja, stb.), segíti a jelentkezések feldolgozását egy résztvevő adatbank elkészítését és gondozását.

A tanácskozások helyszínekiválasztását és a potenciális résztvevők döntését nagyban segítené egy „Internetes Prospektus” (E-Brochure) luganói mintára történő létrehozása, amelyet a kongresszusi iroda üzemeltetne. Megtalálható lenne rajta az összes konferenciahelyszín és szálloda bemutatkozó filmje.

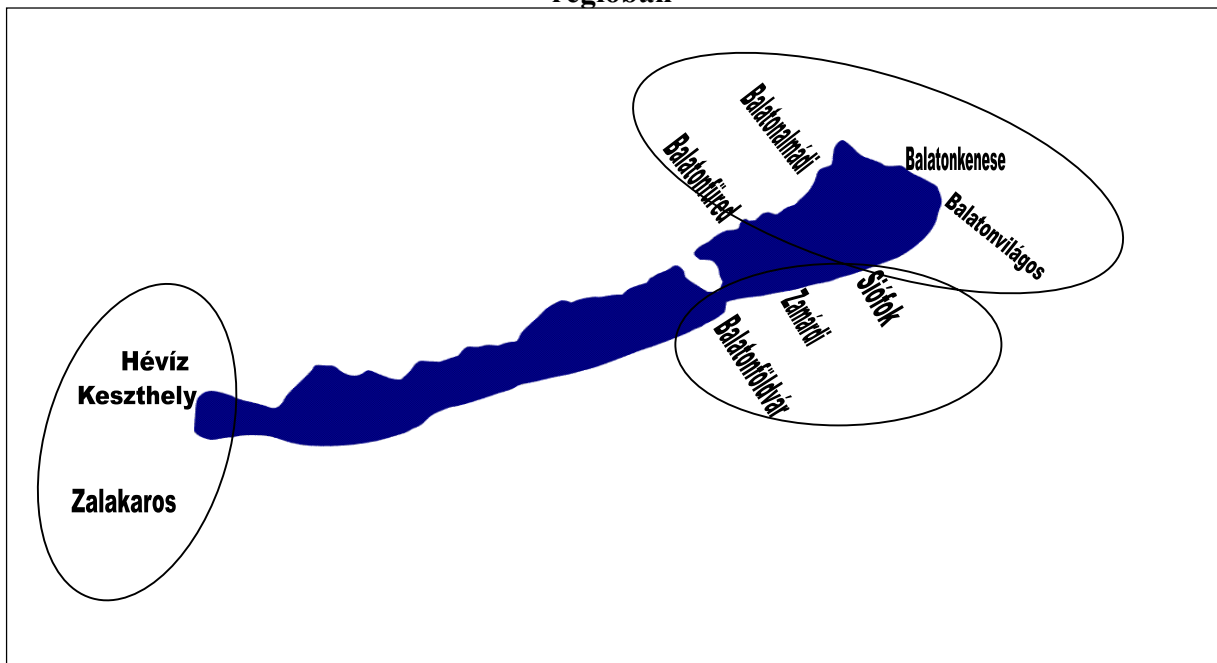
A térség fejlesztéséhez nélkülözhetetlen a négy külföldi tó desztináció vizsgálata alapján a megközelíthetőség javítása. A légi megközelíthetőséget javítaná új légikikötők bekapcsolása, mint például Siófok-Balatonkiliti, vagy Szentkirályszabadja, valamint a sármelléki reptér egész évben történő nyitva tartása, ami előnyt jelenthetne a nemzetközi konferenciák megszerzése terén. Fontos lenne az északi parton a közúti közlekedés fejlesztése. A vasúti közlekedés terén a problémát a gyakori több órás várakozási idő jelenti a járatok ritkítása miatt, ezért szükséges lenne a közlekedési vállalatok menetrendjeinek az összehangolása.

Szükséges lenne egy Turisztikai Tudásközpont létrehozására a régióban is, ez megvalósulhatna például a Kodolányi János Főiskola Siófoki Intézetében. Működésének célja a balatoni turizmus, és ezen belül a konferenciaturizmus sikeressé tétele a legjobb nemzetközi gyakorlat felhasználásával, tudományos háttérrel. Feladata lenne a cégek, a vállalkozások és a felsőoktatás közti kapcsolat kialakítása és szorosabbá tétele, a turisztikai vállalkozások

segítése, nemzetközi kapcsolatok kiépítése, valamint az innovatív termékfejlesztés a régió piacvezető cégeivel.

A konferenciaturizmus fejlesztése a Balaton régióban, az interjúkban résztvevő szakemberek szerint minden településen nem egyformán fontos. Azokat a településeket kell elsősorban fejleszteni, ahol a fogadási feltételek már adóttak, vagy viszonylag egyszerűen kialakíthatóak. A szakemberek által megnevezett, a konferenciaturizmus növekedése érdekében fejlesztendő települések 3 térségbe tömöríthetők. Az első Siófok, Zamárdi, Balatonföldvár térsége, a második Balatonvilágos, Balatonkenese, Balatonalmádi, Balatonfüred térsége, a harmadik pedig Hévíz, Keszthely, Zalakaros térsége. Ezek elhelyezkedését a 2. ábra mutatja.

2. ábra: A konferenciaturizmus növelése érdekében fejlesztendő települések a Balaton régióban

Forrás: Saját szerkesztés

A 4. táblázatban azt foglalom össze, hogy az általam kiválasztott tényezők közül a kutatásban résztvevő 30 szakember melyeket tartja a legfontosabbaknak a konferenciaturizmus fejlesztése szempontjából (a szakemberektől azt kértem, hogy a tényezőket pontozzák 1-5-ig fontosság szerint). Az interjúkat 3 csoportra osztottam, aszerint, hogy melyik térségben készültek. Hévíz és Keszthely térségében 5, Balatonfüred és Balatonkenese térségében 6, Siófok és Balatonboglár térségében 19 interjút készítettem.

A hipotézisem az volt, hogy a különböző térségekben dolgozó szakembereknek eltérő preferenciái vannak a fejlesztési tényezőket illetően.

A Hévíz-Keszthely térségében dolgozó szakemberek a legfontosabb feladatnak a települések környezeti minőségének és városképének a javítását (4,8), a turisztikai programlehetőségek számának a növelését (4,6), a városok imázsának, valamint a megközelíthetőségnek a javítását (4,2) tartják. A települések üzleti szolgáltatásainak, közintézményeinek, valamint a térségben a légi közlekedésnek a fejlesztését (valószínűleg, mivel a közelben található Sármellék reptere) tartják a legkevésbé fontosnak (2,2), valamint úgy gondolják, nincs szükségük egy saját kongresszusi irodára (1,8).

A Balatonfüred, Balatonkenese és Balatonvilágos térségéből nyilatkozó szakemberek a települések környezeti minőségének, városképének (4,8), a városok imázsának (4,5), a turisztikai programlehetőségeknek (4,3), és a turisztikai szolgáltatásoknak (4,2) a fejlesztését tartják a legszükségesebbeknek. A legkevésbé a légi közlekedés javítását tartják fontosnak (2,0)(véltetően Budapest közelsége miatt), de meg vannak elégedve a települések közintézményei és az üzleti szféra által nyújtott szolgáltatásokkal is (2,7).

4. táblázat: A konferenciaturizmus növeléséhez szükséges fejlesztési tényezők vizsgálata az interjúkban résztvevő szállodai és turisztikai szakemberek véleménye alapján

	Hévíz és Keszthely térsége	Balatonfüred és Balatonkenese térsége	Siófok és Balatonboglár térsége	Balaton régió egésze
Tényezők	Átlag	Átlag	Átlag	Átlag
Megközelíthetőség közúton, úthálózat	4,2	3,8	3,6	3,9
Légi közlekedés, repterek	2,2	2,0	2,6	2,3
Kongresszusi központ építése	2,6	3,3	3,8	3,3
Kongresszusi iroda létesítése	1,8	2,8	2,8	2,5
A település közintézményei	2,2	2,7	3,0	2,6
A település üzleti szolgáltatásai	2,2	2,7	2,7	2,5
Turisztikai szolgáltatások	3,8	4,2	3,2	3,7
Turisztikai programlehetőségek	4,6	4,3	3,4	4,1
Kulturális programok	4,2	4,0	3,4	3,9
A település környezeti minősége, városkép	4,8	4,8	4,4	4,7
Innovációs kultúra, szellemi tőkepotenciál	3,6	4,0	3,3	3,6
A város image	4,2	4,5	4,1	4,3

Forrás: saját szerkesztés

A Siófok, Balatonföldvár és Balatonboglár térségében dolgozó szállodai és turisztikai szakemberek a települések környezeti minőségének és városképének (4,4), imázsának (4,1) a fejlesztését, és egy kongresszusi központ létesítését tartják a legfontosabb feladatnak (3,8)(Keszthelyen és Balatonfüreden már van multifunkcionális, kongresszusok tartására is alkalmas központ). A legkevésbé fontos a légi közlekedés fejlesztése, hiszen Budapestről és Sármellékről is könnyen és gyorsan elérhető a térség (2,6).

A régió egészét figyelembe véve megállapítható, hogy a konferenciaturizmus fejlesztése érdekében a legfontosabb feladat a települések környezeti minőségének, városképének, imázsának, és turisztikai programlehetőségeinek a fejlesztése. A hipotézisem beigazolódott, mert az egyes tényezők fejlesztési sorrendje térségenként más.

5. A hipotézisek értékelése

H.1. A balatoni turizmus évtizedek óta érzékelhető problémáját, a szezonalitást, a konferenciaturizmus hatékonyan képes orvosolni, ezért a régió konferenciaturizmusával kapcsolatos ismeretek komplex feltárása segíti a fejlesztési lehetőségek megfogalmazását.

A turisztikai szezon a Balaton régióban egyre rövidebb. A Balaton régió kereskedelmi szálláshelyein eltöltött vendégéjszakák száma 6%-os csökkenést mutatott 1998 és 2005 között, 4638 ezerről 4355 ezerre esett vissza. 2007-ben némi növekedés történt, azóta azonban újra csökken. 2009-ben az összes vendégéjszakák számának 22,8%-át töltötték el a tónál, ami 6,1%-al kevesebb, mint 2008-ban. Ma már a régióban az üdülővendégek több mint 60%-a magyar, akik jellemzően a nyári szünidő alatt, tehát a főszezonban utaznak a tóhoz. A külföldiek, ezen belül elsősorban a német vendégek száma jelentős mértékben csökkent a rendszerváltás óta, ami azért sajnálatos, mivel náluk a szabadságolások tartományonként eltérő időpontokban vannak, ezért ők az elő- és az utószezonban is tudtak jönni. Visszaesett a külföldi nyugdíjas és diák turistacsoportok száma is, akiknek az elő- és az utószezonban a kereskedelmi szálláshelyek forgalmának jelentős része köszönhető volt.

A konferenciaturizmus fejlesztése azért fontos a Balaton régióban, mert jellemző időszakai a főszezonon kívüli hónapokra esnek, ezért alkalmas az üdülturizmus kiegészítésére, amit a statisztikai adatok, valamint a szállodai és turisztikai szakemberekkel készített interjúk is alátámasztanak. Ezek alapján megállapítható, hogy a legnagyobb az igény

a márciusi és az áprilisi, illetve a szeptemberi és az októberi hónapokban tartandó rendezvények iránt. A nagy befogadóképességű szállodák mellett a csak kisebb szekciótermekkel rendelkező panziókat is keresik, bár itt többnyire egynapos tréningeket tartanak csak. A leggyakrabban tartott rendezvények a céges meetingek és konferenciák, amelyek megrendelői jellemzően a nagy nemzetközi cégek hazai leányvállalatai, és a jól működő hazai cégek. Nemzetközi kongresszusokat igen ritkán szerveznek a régió településein, amit mutat az is, hogy 2009-ben Siófokon és Balatonfüreden egyaránt a nemzetközi üléseknek csak 1,1%-át tartották.

Ezek alapján a H.1. hipotézist el lehet fogadni.

H.2. A balatoni konferenciaturizmusnak számos pozitív gazdasági és társadalmi-kulturális hatása van az érintett települések életére, továbbá kevésbé terheli a környezetet, mint a tó turizmusának más termékei.

A hipotézis igazolásához a Balaton régió szállodai és a turisztikai szakembereivel, valamint a siófoki helyi vállalkozókkal készített interjúk, és a 200 siófoki lakos által kitöltött kérdőívek eredményeit használtam fel.

A gazdasági hatásokat három területre osztottam, vizsgáltam a jövedelemhatást, a foglalkoztatásra gyakorolt hatást, és a beruházásokra gyakorolt hatást. A jövedelemhatáson belül vizsgáltam a vállalkozók és a munkavállalók jövedelmeihez történő hozzájárulást, valamint a kormányzati és az önkormányzati bevételekre gyakorolt hatásokat. A vállalkozások, az önkormányzatok és a kormányzati szervek bevételeinek alakulásában a konferenciaturizmus azért játszik fontos szerepet, mert a konferenciákra, meetingekre érkező vendégek jóval többet költenek mint a szabadidős turisták (magas színvonalú szálláshelyeken laknak és jóval több szolgáltatást vesznek igénybe). A vállalkozások és az önkormányzatok elő- és utószezonban is bevételhez jutnak, ami segíti működésüket.

A foglalkoztatásra gyakorolt hatással kapcsolatosan megállapítható, hogy a régióban a foglalkoztatottak száma a csak vízparti üdülőturizmussal foglalkozó településeken csökkent, a gyógy- és termálturizmusra, valamint a konferenciaturizmusra építő településeken pedig nőtt. A konferenciákat, meetingeket fogadó helyszínek egész éven át munkahelyeket tudnak biztosítani a lakosság számára.

A konferenciaturizmus beruházásokra gyakorolt hatása úgy jelentkezik a régióban, hogy az új, és az átépített szállodák jelentős része alkalmas kisebb-nagyobb tanácskozások

fogadására is. A legnagyobb befektető az SCD Csoport a régióban, konferenciaturizmussal kapcsolatos beruházásai Zamárdiban, Badacsonyan és Balatonfüreden várhatóak.

A konferenciaturizmus társadalmi-kulturális hatásait két részre osztottam aszerint, hogy milyen kiváltó erő áll mögöttük: a konferenciaturizmus fejlődése, vagy a turista-házigazda kapcsolat. A legfontosabb pozitív hatások a régióban munkahelyteremtés, a munkahelykínálat szélesítése, a fiatalok és a nők foglalkoztatása, a szolgáltatások körének a bővülése, a nyelvtudás javulása, a turizmussal kapcsolatos szakmák felértékelődése, és a desztináció kultúrájának, hagyományainak a megőrzése.

A konferenciaturizmus a régióban nem terheli túl a környezetet, mert az ülések időpontjai jellemzően az elő- és az utószezonban vannak, amikor már kevés turista van a térségben. Pozitív hatása, hogy ösztönzi a települések környezeti minőségének, városképének a fejlesztését.

Ezek alapján a H.2. hipotézist el lehet fogadni.

H.3. A balatoni konferenciaturizmus fejlesztése nem igényel jelentős volumenű új beruházásokat, a már meglévő helyszínek továbbfejlesztésével, hatékony marketing tevékenységgel, a szolgáltatók együttműködésével a konferenciaturisták száma növelhető.

A régióban 519 működő kereskedelmi szálláshely áll a vendégek rendelkezésére. Ezek közül számos szálloda és néhány konferenciaközpont is várja a konferenciák és a meetingek megrendelőit. Az ülések szervezői színvonalas indoor és outdoor programokat kínálnak az ülések előtti és utáni szabadidő hasznos eltöltéséhez. A turisztikai programkínálat bőséges, mely lehetőséget nyújt színvonalas fakultatív programok, elő- és utókongresszusi túrák szervezésére.

A szállodai és a turisztikai szakemberek szerint azokon a településeken kell a konferenciaturizmust fejleszteni, ahol a fogadási feltételei már adottak, vagy viszonylag egyszerűen kialakíthatóak. Nem tartják szükségesnek több ezer fő befogadására alkalmas új kongresszusi központok építését, egyrészt, mert jelen gazdasági környezetben, nincs olyan szerv, aki finanszírozná és fenntartaná azokat, másrészt, mert a régióban az ülések megrendelői nagyrészt a multinacionális vállalatok hazai leányvállalatai, a belföldi cégek és a hazai szövetségek (nem a nagy nemzetközi szervezetek), ők pedig elsősorban szállodákban tartják a rendezvényeiket.

A konferenciaturizmus továbbfejlesztése a régióban a már meglévő szálláshelyek szolgáltatáskínálatának bővítésével, a települések környezeti minőségének fejlesztésével, hatékony marketingtevékenységgel, valamint színvonalas turisztikai programok szervezésével szükséges. Fontos lenne a vállalkozók munkájának folyamatos támogatása az legjobb európai gyakorlat átvételével, amiben segítséget nyújtana egy Turisztikai Tudásközpont kialakítása, ami megoldható lenne például a Kodolányi János Főiskola Siófoki Intézetében.

Fontos a turisztikai desztinációs menedzsment szervezetek kialakítása a régió településein, a kongresszusi irodákat ezekbe integrálva kellene üzemeltetni. Ezek alulról építkező szervezetek, amelyek a szolgáltatók aktív részvételével és anyagi hozzájárulásával tevékenykednek. Ezek irányításával egy település turizmusban résztvevő vállalkozásai egységesen lépnek fel a piaci versenyben.

A Balaton régió marketingtevékenységét át kell alakítani, mégpedig úgy, hogy abban a konferenciaturizmus minden évben szerepeljen a kiemelt termékek mellett. A célpiac a multinacionális vállalatok hazai leányvállalatai, valamint a belföldi cégek és szövetségek kell, hogy legyenek. Ma már a marketing legfontosabb eszköze az e-marketing, de továbbra is fontosak a televízióban, rádióban, folyóiratokban megjelenő hirdetések, a saját készítésű kiadványok, a PR tevékenység, a Direkt Marketing és a kiállításokon, vásárokon való részvétel is.

Ezek alapján a H.3. hipotézist el lehet fogadni.

5. A kutatás új vagy újszerű eredményei

A Balaton régió kutatásával már sokan foglalkoztak, úgy ahogy a magyarországi konferenciaturizmus vizsgálatával is, de a balatoni konferenciaturizmus kutatásával tudomásom szerint még senki. Tehát már a téma is egyedinek tekinthető. A Balaton turizmusában évek óta a legnagyobb problémát a rövid turisztikai szezon jelenti. A konferenciaturizmus fejlesztése viszont lehetőséget nyújt az abban résztvevő településeken a szezon megnyújtására, mert preferált időszakai a tavaszi és az őszi hónapok.

1. A kutatás egyik legfontosabb újszerű eredményének tekinthető a kapcsolódó szakirodalom adott kutatási szemlélethez illeszkedő szűrése, strukturált bemutatása.

2. A konferenciaturizmus fejlesztése nem egyformán fontos a Balaton régió minden településén, vannak kiemelten fejlesztendő települések, térségek. A fejlesztendő települések 3

térségbe tömöríthetők. Az első Siófok, Zamárdi, Balatonföldvár térsége, a második Balatonvilágos, Balatonkenese, Balatonalmádi, Balatonfüred térsége, a harmadik pedig Hévíz, Keszthely, Zalakaros térsége.

3. Siófokon elsőként sikerült a lakosok észlelései alapján számszerűsítve kimutatni, hogy a konferenciaturizmus pozitív hatással van a lakosság életminőségére, életszínvonalára, és ezt a lakosok elismerik. Azok a helyi lakosok, akik a turizmus területén dolgoznak, pozitívabbnak, nagyobbban ítélik a konferenciaturizmussal összefüggő szállodafejlesztések hatásait.

4. Az 5. táblázatban a legfontosabb feladatokat foglalom össze a balatoni konferenciaturizmus fejlesztése érdekében a szakemberekkel készített interjúk, a turizmus és területfejlesztési stratégiákban szereplő javaslatok és az európai tó desztinációk vizsgálata alapján.

5. táblázat: A legfontosabb feladatok a balatoni konferenciaturizmus fejlesztése érdekében

	A szakemberekkel készített interjúk alapján	A turizmus és területfejlesztési stratégiák alapján	Az európai tó desztinációk vizsgálata alapján
1.	A települések környezeti minőségének, városképének a fejlesztése	Komplex turisztikai szolgáltató, szórakoztató központok kialakítása	BalatonMeeting hálózat létrehozása
2.	A települések imázsának a fejlesztése	A 3 és 4 csillagos szállodák korszerűsítése	Kongresszusi iroda/irodák nyitása
3.	A turisztikai programlehetőségek növelése	A turisztikai szolgáltatások, programok minőségi fejlesztése	Internetes Esemény Menedzsment Rendszer kialakítása
4.	Megközelíthetőség javítása, úthálózat fejlesztés	Kongresszusi irodák nyitása a helyi TDM részeként	A turisztikai programok minőségének a javítása
5.	Kulturális programok számának növelése	Új 4 és 5 csillagos szállodák építése	E-Brochure

Forrás: Sajat szerkesztés

6. Az értekezés eredményeinek hasznosíthatósága, további javasolt kutatási irányok

A Balaton régióban a konferenciaturizmus a közeljövőben az abban résztvevő településeken a turizmus egyik meghatározó terméke lehet. Ahhoz azonban, hogy fejlődése rövid és hosszú távon egyaránt pozitív következményekkel járjon, tudatos tervezésre van szükség, ami

elképzелhetetlen a fejlődés hatásainak tanulmányozása nélkül. A konferenciaturizmus hatásainak tanulmányozása ezért hozzájárulhat a döntéshozók informáltságának javulásához.

Mivel Magyarországon a konferenciaturizmus hatásaira és fejlesztésére vonatkozóan alig készültek kutatások, a jövőre nézve mindenképpen javasolható, hogy több figyelmet kellene szentelni ennek a témának.

Jelen kutatás eredményei hasznosíthatóak lehetnek a Balaton régió későbbi turizmus és területfejlesztési stratégiáinak kidolgozása során, másrészt a hasonló adottságokkal rendelkező, de a konferenciaturizmus terén még korábbi fejlődési stádiumban levő desztinációkban.

Amikor a kutatást megterveztem, azért választottam a helyszínéül a Balaton régiót, mert itt élek és jól ismerem. A későbbiek során célszerű lenne hasonló kutatásokat végezni az ország konferenciaturizmus terén talán kevésbé fejlett tó desztinációinál, például a Velencei-tónál, vagy a Fertő-tónál. Nagy valószínűséggel eltérő eredményeket kapnánk, mind a hatásokat, mind pedig a fejlesztési tényezőket illetően.

A jövőben célszerű lenne más európai és Európán kívüli tó desztinációk vizsgálata is (hiszen jelen kutatásban csak 4 fejlett tó desztinációt vizsgáltam részletesen), amelyek működési gyakorlata alapján a Balaton régió turizmusa és ezen belül a konferenciaturizmus is tovább fejleszthető lenne.

Időbeli és anyagi korlátok miatt jelen kutatás egyetlen időpontban vizsgálta a konferenciaszervező irodák (2008), a turisztikai és szállodai szakemberek (2009) valamint a siófoki lakosság és vállalkozások (2010) véleményét. A jövőben mindenképpen fontosnak találnám, hogy készüljenek longitudiális vizsgálatok is, mivel a hosszabb időszakra kiterjedő ismétlődő kutatások lehetőséget nyújtanak a hatások, a vélemények, a lakossági és a vállalkozói észlelések változásának elemzésére.

Célszerű lenne a későbbiek során megvizsgálni azt is, hogyan lehet a vállalkozásokat összefogni, motiválni a konferenciaturizmus fejlesztése érdekében. Néhány településen már létrejöttek a turisztikai desztinációs menedzsment szervezetek, de az a tapasztalat, hogy a vállalkozások idegenkednek az együttműködéstől.

8. A disszertáció témakörében megjelent publikációk

1. Horváth Zoltán (2008): A turizmus szerepe a foglalkoztatáspolitikában a Balaton régió településein. Turizmus Bulletin, 11 (4). pp. 20-29.

2. Horváth Zoltán (2008): A magyarországi városok versenyképességének megítélése a konferenciaturizmus piacán. *Comitatus*, 18 (1). pp. 138-151.
3. Horváth Zoltán (2008): A turizmus hatása az önkormányzatok bevételeire Magyarországon, valamint a Balaton régió településein. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola Évkönyv. pp. 103-115.
4. Horváth Zoltán (2008): A konferenciaturizmus a társadalmi és a gazdasági környezetre gyakorolt hatásai a Balaton régióban. III. Országos Turisztikai Konferencia, Pécs, 2008. szept.26. Konferenciakötet (megjelenés alatt).
5. Horváth Zoltán (2008): A konferenciaturizmus terület és gazdaságfejlesztési lehetőségei a Balaton régióban. IV. Magyar Földrajzi Konferencia, Debrecen, 2008.nov.14-15. Konferenciakötet. pp. 595-602.
6. Horváth Zoltán (2009): Tavak, mint turisztikai desztinációk Európában. In: Michalkó Gábor – Rátz Tamara (szerk.): *A tér vonzásában: a turisztikai termékfejlesztés térspecifikus vonásai*. Kodolányi János Főiskola. pp. 272-280.
7. Horváth Zoltán (2009): A turizmusirányítás jövője Magyarországon, különös tekintettel a Balaton régióban. *Comitatus*, 19 (1-2). pp. 106-117.
8. Horváth, Zoltán (2009): Characteristic of Conference Tourism at large lakes in Europe and suggestions for development at Lake Balaton, Hungary. *Journal of Tourism Challenges and Trends*, 2 (2). pp. 53-71.
9. Horváth Zoltán (2009): A konferenciaturizmus társadalmi-kulturális hatásai a Balaton régióban különös tekintettel a munkahelyteremtésre. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola Évkönyv. pp. 107-119.
10. Horváth Zoltán (2009): Integrációs folyamatok a konferenciaturizmusban. II. Magyar turizmusföldrajzi Szimpózium, 2009. szept.4. Budapest. Konferenciakötet (megjelenés alatt).
11. Horváth Zoltán (2009): A konferenciaturizmus jellemzői Európa nagy tavainál. Világtrendek a turizmus-iparban c. konferencia. Szolnoki Főiskola Regionális Turisztikai Tudásközpont, 2009, nov.26. *Economica*, 2010 (2).
12. Horváth Zoltán (2010): A konferenciaturizmus szerepe a turizmus fejlesztésében a Balaton régióban. *Tér és Társadalom* (megjelenés alatt).
13. Horváth Zoltán (2011): The economic impacts of concretion tourism in Siófok, in the „capital” of lake Balaton. *GeoJournal of Tourism and Geosites* (megjelenés alatt).